

การใช้หลักจริยศาสตร์การพัฒนาตามแนววิถีชุมชนมุสลิมในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม
ของชุมชนในตำบลยี่งอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

The Application of Development Ethics in Accordance with the Muslim
Community Way of Life for Participatory Waste Management in Yi-ngo
Sub district, Yi-ngo District, Narathiwat Province

อัสซุวรรณ เปาะหะ*

นักวิชาการอิสระ

Assuwan Pohha*

Independent Scholar

Email: Assuwang.14@gmail.com

*Corresponding Author

Received: 04/10/2025

Revised: 18/11/2025

Accepted: 20/11/2025

บทคัดย่อ

การให้คุณค่าทางจริยศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ โดยเฉพาะด้านสุข
ภาวะชุมชน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ 1) ศึกษาสถานการณ์ปัญหา และ 2) ศึกษาการใช้หลัก จริย
ศาสตร์การพัฒนาในการจัดการขยะในชุมชนมุสลิม ในพื้นที่ตำบลยี่งอ จังหวัดนราธิวาส เก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน
การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ จากตัวแทนภาครัฐและภาคประชาชน 38 คน
วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา จัดหมวดหมู่ และนำเสนอผ่านการอภิปรายเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า (1) ก่อน
มีระบบการจัดการขยะโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครั้วเรือมีการจัดการขยะต้นทางด้วยการเผา ฝังกลบ
เป็นส่วนใหญ่ หลังมีระบบการจัดการขยะ ขยะจากครั้วเรือถูกนำไปจัดการด้วยการเทกองในบ่อขยะที่
จัดเตรียมไว้ปีละ 428.91 ตัน ทั้งนี้ มีการร่วมลดขยะจากต้นทางด้วย (2) การใช้หลักจริยศาสตร์ ได้แก่ การ
สื่อสารกับประชาชนผ่านการบรรยายธรรม การตักเตือนและสร้างความตระหนักด้วยสัญลักษณ์เชิงศีลธรรม
และการกระตุ้นด้วยการใช้การสร้าง/ร่วมบุญ เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วม , ตำบลยี่งอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส , ชุมชนวิถี
มุสลิม, จริยศาสตร์การพัฒนาแนววิถีอิสลาม

Abstract

The application of ethical principles to address problems and foster development
has become an increasingly compelling approach, particularly in the area of community
well-being. This qualitative research aims to: 1) investigate the existing problem situation,

and 2) examine the use of development ethics in waste management within a Muslim community in Yi-ngo Subdistrict, Narathiwat Province. Data were collected through semi-structured interviews, group discussions, and observations involving 38 representatives from both public and civil sectors. Content analysis was applied to categorize the data, which were then presented through descriptive discussion. The results: (1) before the local administrative organization's waste management system was introduced, households primarily managed their waste through burning and burying. After the system was implemented, household waste—amounting to 428.91 tons per year—was disposed of in designated dumping pits, though source reduction efforts were also underway. (2) The application of ethical principles included communicating with the public through religious lectures, raising awareness and offering reminders using moral symbols, and encouraging participation through merit-making activities—all aimed at fostering a collaborative multi-stakeholder process.

Keywords: Participatory Waste Management, Yi-ngo Sub district, Yi-ngo District, Narathiwat Province, Muslim Community, Islamic Ethics for Development

บทนำ

ปัญหาวิกฤตขยะมูลฝอยชุมชนยังคงเป็นหนึ่งในความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดในระดับโลก และระดับชาติในทศวรรษปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่ส่งผลให้รูปแบบการบริโภคเปลี่ยนไปสู่การพึ่งพาบรรจุภัณฑ์แบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single-use Packaging) และการขยายตัวของธุรกิจ E-commerce ธนาคารโลก (World Bank) รายงานว่าปริมาณขยะทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2593 จะมีปริมาณสูงถึง 3.4 พันล้านตัน ในขณะที่ประเทศไทยเองก็กำลังเผชิญกับสถานการณ์ที่น่ากังวล โดย กรมควบคุมมลพิษ (2567) รายงานว่าในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นประมาณ 26.95 ล้านตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า และมีส่วนของขยะที่ถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้องสูงถึงประมาณ 7.47 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 28 ของปริมาณขยะทั้งหมด สาเหตุหลักส่วนหนึ่งมาจากการคัดแยกขยะที่ไม่ถูกวิธี ณ ต้นทาง ซึ่งส่งผลให้ขยะปนเปื้อนและกลายเป็นขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัดโดยการฝังกลบหรือเผาเพียงเท่านั้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากหลุมฝังกลบ และการปนเปื้อนของน้ำชะขยะ อันเป็นปัญหาของการพัฒนาที่เน้นการเติบโตและการบริโภคจนล้นเกิน

อีกทั้งความล้มเหลวในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของหลายพื้นที่มาจากการพึ่งพาวิธีการแบบ "ปลายท่อ" (End-of-Pipe) เช่น การเก็บขนและนำไปกำจัดด้วยวิธี "เทกอง" (Open Dumping) ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ในหลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยเฉพาะพื้นที่นอกเขตเมือง อย่างไรก็ตาม ภายใต้แผนปฏิบัติการ

จัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ฉบับล่าสุด (พ.ศ. 2565 – 2570) รัฐบาลได้ยกระดับการบริหารจัดการโดยเน้นการจัดการที่ต้นทาง ตามหลักการ 3R (Reduce, Reuse, Recycle) เพื่อป้องกันการเกิดขยะตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ การผลิต และการบริโภค ซึ่งภารกิจนี้ตามกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในฐานะผู้ให้บริการสาธารณะในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย การจะบรรลุเป้าหมายตามแผนระดับชาตินั้นจึงไม่สามารถสำเร็จได้ด้วยการดำเนินการของ อปท. เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยกลไกสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด จากงานศึกษาของสุรียา นะที และบรรเทิง พลสวัสดิ์ (2568) ได้ย้ำถึงความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการขยะร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นแนวทางที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การใช้หลักจริยศาสตร์การพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งวิธีวิทยาและการตั้งคำถามต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ดีนั้น สามารถหาทางออกหรือใช้เครื่องมือทางจริยธรรมมีส่วนช่วยในการจัดการต่อประเด็นสิ่งแวดล้อมอย่างไบบ้าง Nasr, S. H. (1968) เสนอว่าวิกฤตสิ่งแวดล้อมคือการของ "ความล้มเหลวทางจิตวิญญาณ" ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์สมัยใหม่หลงลืมพระเจ้าและมองธรรมชาติว่า "ไร้ความศักดิ์สิทธิ์" เขาเสนอว่าหลักการของอิสลาม เช่น เตาฮีด (Tawhid - เอกภาพของพระเจ้าและสรรพสิ่ง) และ คีลาฟะฮ์ (Khalifah - มนุษย์ในฐานะผู้ดูแลของพระเจ้า) ให้กรอบจริยธรรมที่มนุษย์ต้องจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยความเคารพในฐานะสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้น ไม่ใช่แค่ทรัพยากรเพื่อการพัฒนา

บริบทในพื้นที่ตำบลยี่งอ จังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่หนึ่งที่กำลังเผชิญกับปัญหาขยะมูลฝอย โดยพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ยังคงใช้วิธีการจัดการแบบเดิมคือการจัดเก็บและกำจัดด้วยการเทกอง ณ บ่อขยะ ซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ในบริบทของพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม โดยพื้นที่ดังกล่าวมีผู้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนร้อยละ 95 ของประชากรในพื้นที่ การแก้ปัญหานี้ได้ปรากฏการมีส่วนร่วมที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจ คือ การสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนบนวิถีมุสลิม โดยการใช้ช่วงเวลาก่อนการละหมาดวันศุกร์ ณ มัสยิด เป็นช่องทางหลักในการให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ด้านการคัดแยกขยะ กลไกทางสังคมและศาสนา หรืออาจจะเรียกว่าแรงจูงใจทางศีลธรรมถูกนำมาใช้ร่วมกับการขับเคลื่อนผ่านการมีส่วนร่วมและคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ส่งผลต่อความสำเร็จในการลดปริมาณขยะรีไซเคิลที่ถูกนำไปกำจัดอย่างผิดวิธี ซึ่งเป็นประเด็นที่งานวิจัยในบริบทไทยยังขาดการศึกษาเชิงลึก กล่าวให้ถึงที่สุดเป็นการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการใช้หลักทางจริยศาสตร์การพัฒนา เป็นความโดดเด่นของตำบลยี่งอ คือการทำทายกรอบเดิมโดยการจัดการขยะไม่ได้ถูกขับเคลื่อนด้วยแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ (เช่น การขายขยะ) หรือการบังคับทางกฎหมายเป็นหลัก แต่ขับเคลื่อนด้วยแรงจูงใจทางศีลธรรม (Moral Incentives) ที่หยั่งรากในอัตลักษณ์และวิถีความเชื่อของชุมชนมุสลิม

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการจัดการขยะโดยมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางวิถีของมุสลิม หรือผ่านอัตลักษณ์ทางความเชื่อเชิงศีลธรรมนั้น ยังมีผู้ศึกษาและค้นหาแนวทางดังกล่าวยังมีจำนวนน้อย เพื่อให้เกิดการศึกษาและองค์ความรู้การพัฒนาที่อยู่บนฐานคุณค่าทางจริยธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างแท้จริง ด้วยการสร้างจิตสำนึกต่อการจัดการขยะโดยชุมชนและเพิ่มการมีส่วนร่วมมากขึ้น หรืออาจจะเรียกว่ากระบวนการแก้ไขปัญหาทางการพัฒนาโดยใช้จิตวิญญาณภายในของผู้คนในชุมชน ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงเป็นที่มาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

คำถามวิจัย

1. ตำบลเยื้อง อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส มีสถานการณ์และอุปสรรคในการจัดการขยะอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมของภาครัฐ และภาคประชาชนในการจัดการขยะ ตำบลเยื้อง อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นชุมชนวิถีอิสลามใช้หลักจริยศาสตร์ในการพัฒนา/แก้ไขปัญหาการจัดการขยะ อย่างไร

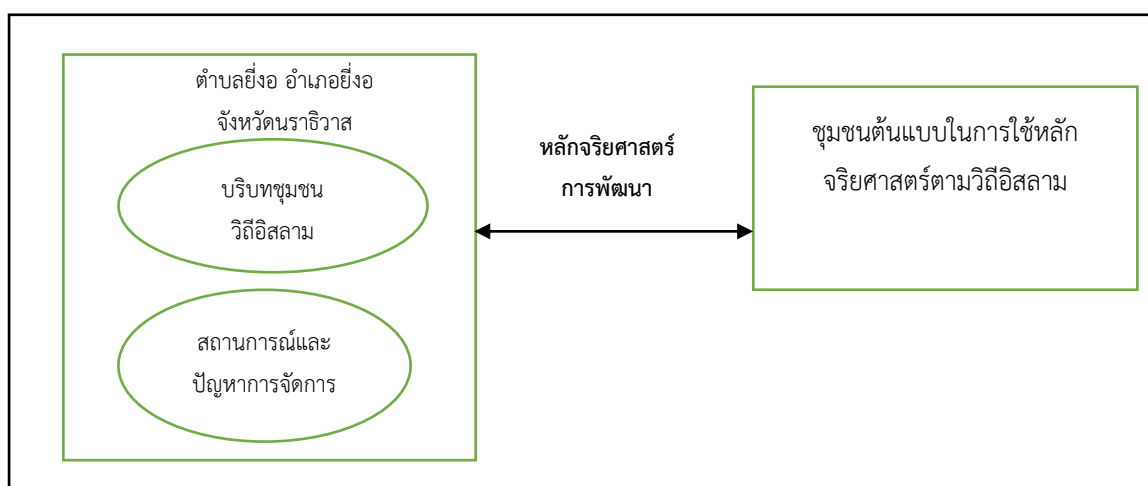
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และปัญหาการจัดการขยะในตำบลเยื้อง อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อศึกษาการใช้หลักจริยศาสตร์การพัฒนาในการจัดการขยะในชุมชนมุสลิม ตำบลเยื้อง อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดข้อมูลชุดความรู้เชิงพื้นที่ในการจัดการขยะทั้งในส่วนของปัญหาและวิธีการจัดการ
2. เกิดชุดความรู้ ตัวอย่างชุมชนในการใช้หลักจริยศาสตร์การพัฒนาในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในตำบลเยื้อง อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีและแนวคิดการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์เชิงวิชาการในงานวิจัยนี้อยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการแนวคิดสมัยใหม่ด้านการบริหารจัดการภาครัฐและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงปฏิสัมพันธ์และกลไกการขับเคลื่อนในพื้นที่ที่มีบริบทเฉพาะทางวัฒนธรรม

1. แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของรัฐและชุมชน (Participatory Waste Management: The Co-production Paradigm)

การวิจัยนี้ใช้แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วม (Participatory Waste Management - PWM) ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการบริหารจัดการแบบ "อำนาจสั่งการจากส่วนกลาง" (Command-and-Control) ไปสู่ "การร่วมสร้างคุณค่า" (Co-production) ระหว่างภาครัฐและพลเมือง (วิวัฒน์ สังข์แย้ม, 2564) ในสถานะที่ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศเพิ่มขึ้นต่อเนื่องถึง 26.95 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2566 (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) การพึ่งพาวิธีการกำจัดแบบ "ปลายท่อ" (End-of-Pipe) ที่เน้นการฝังกลบหรือเผาเพียงอย่างเดียวจึงไม่ยั่งยืนอีกต่อไป

แนวคิดข้างต้นผู้ศึกษานำมาวิเคราะห์บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถูกพิจารณาในฐานะ ผู้สร้างความพร้อมและสภาพแวดล้อม (Enabler and Regulator) ไม่ใช่เพียงผู้ให้บริการจัดเก็บ (Service Provider) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนองค์ความรู้และเครื่องมือ การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการและมีประสิทธิภาพสูง เช่น การให้ความรู้ช่วงก่อนละหมาดวันศุกร์ ณ มัสยิด แสดงให้เห็นถึงการปรับใช้หลักการ การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Governance) ที่ยอมรับและใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางสังคมและศาสนาในการบรรลุเป้าหมายสาธารณะ

งานวิจัยของ กนลา กอบวิทยา (2562) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษาเทศบาลเมือง นราธิวาส อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส สรุปผลการวิจัยว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องการทิ้งขยะของประชาชนที่ไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ทางเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองนราธิวาสได้เข้าไปให้ความรู้และรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะมากขึ้น นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยไม่ใช่แค่เรื่องของเทคโนโลยีการกำจัดที่ทันสมัย หรืองบประมาณมหาศาล แต่เป็นเรื่องของ "การสร้างความเป็นเจ้าของร่วม" ระหว่างรัฐและชุมชน ภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีหน้าที่ตามกฎหมายในการจัดเก็บและกำจัดขยะ แต่บ่อยครั้งที่การดำเนินงานกลับล้มเหลวเนื่องจากภาระงบประมาณที่สูง และการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ก่อสร้างโรงกำจัดขยะ สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด (State-led) นั้นมีข้อจำกัด สอดคล้องกับที่ ธนวัฒน์ โคตรสุโพธิ์ (2561) ได้ศึกษาไว้ พบว่าความสำเร็จในการลดขยะที่ต้นทางนั้นขึ้นอยู่กับที่ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ไม่ใช่แค่ในฐานะผู้ทิ้ง แต่ในฐานะผู้จัดการ ในขณะเดียวกัน ภาครัฐต้องปรับบทบาทจาก "ผู้กำจัด" เป็น "ผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก" (Facilitator) โดยการให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณสำหรับกิจกรรมของชุมชน (เช่น ธนาคารขยะ) และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังตามแผนแม่บทของประเทศ (กรมควบคุมมลพิษ, 2559) เมื่อรัฐและชุมชนต่างมองเห็น

เป้าหมายเดียวกันและทำงานในบทบาทที่เกื้อหนุนกัน ปัญหาขยะที่เคยดูเหมือนจะแก้ไม่ได้ ก็จะกลายเป็นปัญหาที่ทุกคนร่วมกันจัดการได้

2. แนวคิดจริยศาสตร์เพื่อการจัดการขยะมูลฝอยที่ยั่งยืนตามวิถีอิสลาม

สภาพการณ์ของโลกที่กำลังเผชิญกับวิกฤตสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาขยะมูลฝอยที่ทวีความรุนแรงขึ้น (Waste Crisis) การแสวงหาแนวทางแก้ไขจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเทคโนโลยีหรือนโยบายภาครัฐเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการค้นหาคำตอบจากแนวคิดทางจริยธรรมและจิตวิญญาณเพื่อเป็นรากฐานในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ ในวิถีอิสลาม (Islamic Worldview) ได้นำเสนอระบบคิดและหลักการที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิต ซึ่งมีศักยภาพสูงในการเป็นกรอบชี้นำการจัดการสิ่งแวดล้อมและการบริโภคที่ยั่งยืน โดยมีรากฐานมาจากหลักคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอานและแบบอย่างของศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.)

อิสลามกับการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น ในคัมภีร์อัลกุรอานได้บัญญัติว่า มุสลิมเป็นผู้พิทักษ์ (Khalifah) บนหน้าแผ่นดิน มนุษย์ไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากร แต่เป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายไว้วางใจ (Amanah) จากพระเจ้าเป็นเจ้าให้มาดูแลและบริหารจัดการโลกอย่างรับผิดชอบ การจัดการขยะจึงไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่พลเมือง แต่เป็นภาระผูกพันทางศีลธรรมในฐานะผู้พิทักษ์ (Abdullah et al., 2024) ดังนั้น การจัดการขยะจึงเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาเป้าหมายแห่งบัญญัติอิสลามในการดูแลและรักษาทรัพยากรบนโลก

นอกจากนี้หลักการว่าด้วยความสะอาด (Taharah) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ถูกเน้นย้ำอย่างสูงในอิสลาม โดยมีวจนะของศาสดา (หะดีษ) ที่ระบุว่า "ความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธา" หลักการนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความสะอาดของร่างกายเพื่อการปฏิบัติศาสนกิจ แต่ขยายความไปถึงความสะอาดของสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยด้วย (Samori et al., 2017) ในบริบทของชุมชนมุสลิม แนวคิดนี้ได้ถูกประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อม งานวิจัยของ ระพีพรรณ มุหะหมัด (2556) กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดกมลาจุลอิสลาม ริมคลองแสนแสบ ชี้ให้เห็นว่าผู้นำศาสนา (อิหม่าม) ได้ใช้หลักการทางศาสนาเรื่องความสะอาดและความสำคัญของน้ำในอิสลาม เพื่อปลุกจิตสำนึกของชุมชนในการร่วมกันฟื้นฟูคลองและจัดการขยะในครัวเรือน โดยเชื่อมโยงการกระทำดังกล่าวกับการปฏิบัติความดีในฐานะมุสลิม

โดยสรุป การจัดการขยะมูลฝอยในวิถีอิสลามเป็นกระบวนการแบบองค์รวมที่เริ่มต้นจากรากฐานทางจิตวิญญาณ โดยมองมนุษย์ในฐานะผู้พิทักษ์ (Khalifah) ที่ต้องรับผิดชอบต่อทรัพยากรที่ได้รับมอบหมาย ผ่านการปฏิบัติตนที่เน้นความสะอาด (Taharah) และการไม่ฟุ่มเฟือย (Israf) เมื่อหลักการเหล่านี้ถูกถ่ายทอดผ่านสถาบันศาสนาและผู้นำชุมชน จะสามารถแปรเปลี่ยนเป็นพลังทางสังคมที่ขับเคลื่อนการจัดการขยะในระดับปฏิบัติการได้อย่างยั่งยืนและมีความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการในตำบลยี่งอ จังหวัดนราธิวาส มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีการใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างร่วมด้วยเพื่อขยายประเด็นที่น่าสนใจ, การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งจัดขึ้นเป็นเวทีคืนข้อมูลผลการวิจัยเบื้องต้นแก่ประชาชนและหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเปิดให้เกิดการสะท้อนความคิดเห็นและให้ข้อมูลเพิ่มเติม หรือปรับปรุงแก้ไขผลการวิจัยเบื้องต้น และ แบบสังเกตการณ์ (Observation form) ซึ่งใช้ในการติดตามศึกษากิจกรรม การมีส่วนร่วม และพฤติกรรมการจัดการขยะในพื้นที่ โดยผู้วิจัยทำการบันทึกประจำวัน

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัย ได้มีการส่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาความสอดคล้องของเครื่องมือและวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลภาคสนามที่มีความเที่ยงตรงมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ มีการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มตัวแทนภาครัฐและข้าราชการการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข ผู้บริหารขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่น และ 2) กลุ่มตัวแทนภาคประชาชนและผู้นำศาสนา จำนวน 33 คน รวมทั้งสิ้น 38 คน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบ (1) ทฤษฎี คือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการผสมผสานทั้ง 3 รูปแบบ โดยการสัมภาษณ์เริ่มต้นด้วยการสร้างความไว้วางใจก่อนเข้าสู่ประเด็นคำถามหลัก, การสนทนากลุ่มจัดขึ้นหลังจากการนำเสนอผลการวิจัยเบื้องต้น และการสังเกตการณ์บริบทพื้นที่และสภาพแวดล้อมของชุมชนได้ถูกดำเนินการทั้งก่อนและหลังการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจในบริบทของชุมชนและใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้อง ถูกต้อง และแม่นยำของข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลด้วย

การวิเคราะห์และนำข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการภาคสนามมาทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และทำการตีความ จัดหมวดหมู่ข้อมูล และนำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยโดยการเขียนอภิปรายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะในตำบลยี่งอ อำเภอ ยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ตำบลยี่งอ อำเภอ ยี่งอ จังหวัดนราธิวาส มีสภาพแวดล้อมชุมชนประเภทชุมชนกึ่งเมือง กึ่งชนบท ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร ทำธุรกิจส่วนตัว และรับจ้างทั่วไป ทางด้านศาสนาและความเชื่อ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม การดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นไปอย่างเรียบง่าย และมีความเคร่งครัดในหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะในเรื่องของความสะอาด เนื่องจากศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับความสะอาดทั้งในส่วนร่างกาย บ้านเรือน และสภาพแวดล้อมรอบตัวของผู้ศรัทธา เพื่อให้การปฏิบัติศาสนกิจมีความสมบูรณ์ และผู้ศรัทธามีสุขภาพ และมีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักสุลลักษณะที่ดี

“ขยะ” ในนิยามของประชาชนตำบลยี่งอ อำเภอ ยี่งอ จังหวัดนราธิวาส คือ สิ่งที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก เป็นสิ่งที่ไม่มีความประโยชน์และไม่สามารถที่จะนำมาสร้างมูลค่าได้แล้ว จำเป็นจะต้องมีการทำลายให้สิ้น

ซาก ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เมื่อได้ทำการวิจัยสถานการณ์ขยะในพื้นที่ตำบลยิงอ อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ให้ผู้วิจัยพบว่า สถานการณ์การจัดการขยะและปัญหาในการจัดการขยะที่สำคัญมีอยู่ 2 ช่วงเวลา ดังนี้

1.1 ช่วงก่อนมีระบบการจัดการขยะโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ก่อนประชาชนในตำบลยิงอ อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ได้รับการบริการระบบการจัดการขยะโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น แต่ละครัวเรือนได้มีการจัดการขยะด้วยตนเองแต่ละประเภท ดังนี้

ขยะประเภทขยะเปียก เช่น เศษอาหาร จะทำการรวบรวมและนำไปเป็นอาหารให้แก่สัตว์เลี้ยง เช่น ไก่ และ เป็ด เป็นต้น

ขยะประเภทพลาสติก เช่น ถุงใส่อาหาร ถุงหิ้ว ถุงขนม จะทำการรวบรวมและนำไปเผาทิ้งร่วมกับเศษกิ่งไม้ หรือใบไม้แห้ง บางรายอาจรวบรวมและนำไปทิ้งในพื้นที่ใกล้เคียง

ขยะประเภทขยะติดเชื้อ เช่น ผ้าอ้อมสำเร็จรูป ผ้าอนามัย ผ้าพันแผลที่ผ่านการใช้งานแล้ว จะกำจัดด้วยวิธีการฝังกลบ หรือจุดไฟเผาพร้อมกับขยะประเภทพลาสติก

ขยะประเภทขยะรีไซเคิล เช่น ขวดน้ำดื่ม ขวดแก้ว กระป๋องน้ำอัดลมอลูมิเนียม จะทำการเก็บรวบรวมไว้ในครัวเรือน ก่อนจะนำไปจำหน่ายเมื่อมีรถรับซื้อของเก่าเข้าไปรับซื้อภายในชุมชน เป็นต้น

จากผลการวิจัยประเด็นข้างต้น สรุปได้ว่า ประชาชนในตำบลยิงอ อำเภอยิ่งอ มีวิธีการจัดการขยะภายในครัวเรือนก่อนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการให้มีระบบการจัดการขยะเบื้องต้น แต่ก็ยังคงไม่ถูกต้องตามหลักการในการจัดการขยะในบางประเภท

1.2 ช่วงมีระบบการจัดการขยะโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ตำบลยิงอ อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ได้เริ่มมีระบบการจัดการขยะให้เป็นไปตามหลักการทางสาธารณสุข โดยเริ่มมีถังขยะ รถจัดเก็บขยะ และการนำขยะไปทำลายด้วยการเทกองในบ่อขยะ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2554 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีระบบการจัดการขยะบริการแก่ประชาชนแล้วก็ตาม ยังพบว่า ประชาชนในแต่ละครัวเรือนก็ยังมีการจัดการขยะด้วยตนเอง โดยเฉพาะการคัดแยกขยะที่มีมูลค่าอย่างขยะประเภทขยะรีไซเคิล แต่ขยะประเภทอื่น ๆ ยังถูกนำไปทิ้งรวมในถังขยะเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปจัดการต่อ โดยขยะที่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปจัดการในแต่ละวันมีปริมาณ 1.17 ตันต่อวัน หากคิดสะสมเป็นรายปีจะพบว่าขยะในตำบลยิงอ อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส มีปริมาณ 428.91 ตันต่อปี ส่งผลให้ต่อมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องกำหนดให้มีการจัดเก็บค่าบริการจากทุกครัวเรือนในอัตราครัวเรือนละ 20 บาท/เดือน เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่นอกเหนืองบประมาณจากภาครัฐ เนื่องจากขยะที่ถูกรวมเพื่อมาจัดการพร้อมกันในจำนวนมาก ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น

เมื่อให้ผู้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมกันวิเคราะห์และหาสาเหตุในการสนทนากลุ่ม จึงพบว่า อุปสรรคที่เป็นปัญหาในการจัดการขยะ ดังนี้

ด้านพฤติกรรม ประชาชนบางครัวเรือนมีทัศนคติว่ามีถังขยะแล้ว ไม่จำเป็นต้องกำจัดขยะด้วยตนเองอีกแล้ว ทำให้ไม่คัดแยกขยะ และรวมขยะทุกประเภทไว้ในถังขยะ

ด้านกระบวนการดำเนินการ ด้วยรถเก็บขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเพียง 1 คัน ขนาดเล็กไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บขยะจากถังขยะทุกใบ หรือทุกครัวเรือนได้ทันที ทำให้ขยะที่รอการจัดการในถังขยะเอ่อล้น และเกิดปัญหาเรื่องกลิ่น และการค้ำยเชื้อหาอาหารของสัตว์จรจัดในชุมชน

ด้านการจัดการงบประมาณ งบประมาณที่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบลยิงอได้ตั้งไว้ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการขยะในพื้นที่นั้นมีจำนวนไม่เพียงพอในอนาคต หากปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น

สรุปได้ว่าสถานการณ์ขยะในตำบลยิงอ มีจำนวนขยะที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่ขยะปลายทางที่เทกองในบ่อขยะของเทศบาลยังมีจำนวนมาก อาจจะไปสู่บ่อขยะอื่น ไม่สามารถเทกองได้อีก ซึ่งสถานการณ์ขยะที่มีจำนวนมากนี้ เกิดจากการที่ประชาชนไม่มีการคัดแยกขยะต้นทาง นอกจากนั้นยังส่งผลให้รถจัดเก็บขยะที่มีเพียงคันเดียวไม่สามารถรับขยะที่มากขึ้นได้ในเวลาจัดเก็บ ทำให้เกิดปัญหาขยะล้นถัง สร้างกลิ่นเหม็นให้กับประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงงบประมาณที่ต้องใช้จ่ายในการจัดการขยะนั้นก็สูงขึ้นตามไปด้วย ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลยิงอเริ่มหันมามองถึงแนวทางให้ประชาชนในพื้นที่คัดแยกขยะในระดับครัวเรือนให้มากขึ้น

2. ผลการศึกษาการใช้หลักจริยศาสตร์การพัฒนาในการจัดการขยะในชุมชนมุสลิม ตำบลยิงอ อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส

2.1 การใช้แรงจูงใจเชิงศีลธรรมในการจัดการขยะในชุมชน

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่า ชุมชนในตำบลในตำบลยิงอ มีการนำหลักธรรมและคำสอนของศาสนาใช้ในการบอกกล่าว ตักเตือน กระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชนหลายรูปแบบ ดังนี้

(1) การอ่านคุตบะห์ (การบรรยายธรรม) จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ประเด็นการรักษาความสะอาดและการจัดการขยะถูกนำมาบรรยายธรรม โดยกล่าวให้มีการเชื่อมโยงกับหลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลาม เช่น การมีบทบาทหน้าที่ให้ผู้ศรัทธาดูแลตนเอง บ้านเรือน และชุมชนให้มีความสะอาด เพื่อความสมบูรณ์ในการปฏิบัติศาสนกิจและการตอบรับการขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า หรือ แม้แต่ “การจัดสิ่งกีดขวางทางสัญจรคือการขอตาเกาะห์ (การให้ทาน)” รวมถึงให้ความรู้และนโยบายของภาครัฐในการจัดการขยะจากครัวเรือนเพื่อลดปริมาณขยะที่ปลายทาง

(2) การใช้สัญลักษณ์เชิงศีลธรรม จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่า หายชุมชนในตำบลยิงอ รวมถึงสถานที่ต่าง ๆ มีการติดป้ายพระวจนะของศาสดา (หะดีษ) ที่ระบุว่า “ความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธา” เพื่อเป็นข้อเตือนใจให้ประชาชนมีจิตสำนึกและตระหนักในการทิ้งขยะ หรือคัดแยกขยะอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบลยิงอมีการนำพระวจนะของศาสดาประโยคดังกล่าวด้วยการพิมพ์ลงถังขยะด้วยเช่นกัน

(3) การสร้าง-ร่วมบุญด้วยขยะรีไซเคิล พบว่า นอกจากในพื้นที่ตำบลยิงจะมีถังขยะไว้จัดเก็บขยะแล้ว ในส่วนขยะรีไซเคิล ชุมชนมีการตระแกรงรับขยะรีไซเคิล บริเวณสำคัญในชุมชน เช่น หน้าร้านค้า มัสยิด และ ตลาด จากคนในชุมชน เมื่อมีปริมาณมากก็จะทำการรวบรวมขายแก่โรงงานรับซื้อของเก่าและนำรายได้ไปใช้จ่ายเป็นการกุศล เช่น ค่าสาธารณูปโภคของมัสยิดในชุมชน และบางส่วนถูกนำไปใช้ในกองทุนเด็กกำพร้าของชุมชน ทำให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะรีไซเคิลเพื่อทำความดีในนามศีลธรรมและศาสนา

ภาพที่ 2 ตะแกรงจัดเก็บขยะรีไซเคิลในชุมชน (อัสซุวรรณ เปาะหะ, 2566)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยในประเด็นการใช้จริยศาสตร์ในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปได้ว่า ตำบลยิงอ อำเภอยิงอ จังหวัดนราธิวาส ได้ใช้หลักศีลธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารกับประชาชนผ่านการบรรยายธรรม การตักเตือน และการสร้างความตระหนักด้วยการใช้พระวจนะของศาสดาในรูปแบบของแผ่นป้ายเตือนใจในการรักษาความสะอาด รวมไปถึงการกระตุ้นด้วยพฤติกรรมทำความดีในรูปแบบของการร่วมและการสร้างบุญ ผ่านกิจกรรมขยะความดี โดยกระบวนการดังกล่าว จะส่งผลต่อการสร้างจิตวิญญาณที่ก่อให้เกิดความรู้สึกมีแรงจูงใจเชิงศีลธรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพิ่มขึ้น

การจัดการขยะในตำบลยิงอสะท้อนหลักจริยศาสตร์การพัฒนา (Development Ethics) อย่างเป็นรูปธรรม โดยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการพัฒนาแบบปลายท่อที่รัฐสั่งการ ไปสู่การขับเคลื่อนจากฐานราก (Bottom-up) ที่ใช้แรงจูงใจเชิงศีลธรรม ผ่านหลักศรัทธา ความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธา และการ "แปรขยะให้เป็นบุญ" นี่คือการนิยามชีวิตที่ดี (Good Life) ใหม่ที่ผูกโยงกับการบรรลุคุณค่าทางจิตวิญญาณ และสร้างคามยุติธรรมเชิงกระบวนการ (Procedural Justice) ที่ชุมชนเป็นเจ้าของปัญหาและทางออกผ่านอัตลักษณ์ของตนเองอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การใช้หลักจริยศาสตร์การพัฒนาตามแนววิถีชุมชนมุสลิมในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในตำบลยิงอ อำเภอยิงอ จังหวัดนราธิวาส สะท้อนให้เห็นถึงการคลี่คลายของปัญหาวิกฤตขยะที่สอดคล้องและยืนยันแนวคิดเชิงทฤษฎีทั้งสองประการที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการศึกษา กล่าวคือ

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นผลมาจากแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งเพียงลำพัง แต่เกิดจากการ "บูรณาการ" ระหว่างแนวคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วม (Co-production) และแนวคิดจริยศาสตร์อิสลาม (Islamic Ethics) ที่ทำงานเกื้อหนุนกัน สามารถอธิบายเพื่อให้เห็นองค์ความรู้ต้นแบบในการจัดการขยะตามวิถีมุสลิมได้ว่า

การจัดการขยะบนฐานวัฒนธรรม

ผลการศึกษาค้นคว้าว่าแนวทางการจัดการขยะแบบดั้งเดิมที่รัฐเป็นผู้ให้บริการเพียงฝ่ายเดียว (State-led) นั้นมีข้อจำกัดจริง ดังที่ อปท. ตำบลยิงอ ประสบปัญหาด้านงบประมาณและทรัพยากร (รถขยะคันเดียว) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนลา กอบวิทยา (2562) ที่ชี้ถึงความล้มเหลวของแนวทางนี้ สิ่งที่อปท. ตำบลยิงอ ดำเนินการ สะท้อนถึงการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ไปสู่ แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วม (Participatory Waste Management) อย่างชัดเจน โดย อปท. ได้ปรับบทบาทจาก "ผู้ให้บริการจัดเก็บ" (Service Provider) ที่กำลังล้มเหลว ไปสู่การเป็น "ผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก" (Enabler and Facilitator) ตามแนวคิดของ ธนวัฒน์ โคตรสุโพธิ์ (2561)

จริยศาสตร์อิสลาม จิตวิญญาณภายในที่ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม

แนวคิดจริยศาสตร์อิสลาม ได้ให้คำตอบในส่วนของ "พลังขับเคลื่อน" หรือ "แรงจูงใจภายใน" ซึ่งเป็นปัจจัยชี้ขาดในบริบทชุมชนมุสลิม ผลการวิจัยที่พบว่า อปท. ใช้สัญลักษณ์เชิงศีลธรรม โดยการตีความของ ศาสดา (หะดีษ) ที่ว่า "ความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธา" บนถึงขะนั้น สอดคล้องโดยตรงกับหลักการ "ความสะอาด" (Taharah) ที่ Samori et al. (2017) กล่าวไว้ การกระทำนี้ไม่ใช่เพียงการตกแต่ง แต่เป็นการ "ปลุกจิตสำนึก" (Moral Reminder) เชื่อมโยงการทิ้งขยะซึ่งเป็นกิจวัตรทางโลกเข้ากับความศรัทธาทางศาสนา ทำให้การรักษาความสะอาดไม่ใช่แค่หน้าที่พลเมือง แต่เป็นภาระผูกพันทางศรัทธา

นอกจากนี้ การแปรขยะให้เป็นบุญ ไม่เพียงสร้างการมีส่วนร่วม แต่ยังตอบสนองหลักการสูงสุดของอิสลามในการเป็น "ผู้พิทักษ์" (Khalifah) และผู้ได้รับความไว้วางใจ (Amanah) ตามที่ Abdullah et al. (2024) อธิบายไว้ การที่ประชาชนคัดแยกขยะเพื่อนำรายได้ไปสนับสนุนศาสนสถานและเด็กกำพร้า คือการปฏิบัติตามความรับผิดชอบในฐานะผู้พิทักษ์ทรัพยากร และแปรเปลี่ยน "ขยะ" (ของเหลือทิ้ง) ให้กลายเป็น "การทำความดี" (อามัลศอลิห์) ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในวิถีชีวิตมุสลิม

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้จากวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า จริยศาสตร์การพัฒนาตามแนววิถีมุสลิม คือ กระบวนทัศน์ที่แปรหลักความเชื่อทางศาสนา (Taharah, Khalifah) ให้กลายเป็นปฏิบัติการทางสังคม (Social Action) ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลลัพธ์คือการจัดการขยะที่ยั่งยืน ซึ่งไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยกลไกตลาดหรือกฎหมายเท่านั้น แต่ถูกขับเคลื่อนด้วยแรงจูงใจเชิงศีลธรรม (Moral Motivation) นำไปสู่การเป็นต้นแบบในการพัฒนาสังคมในมิติสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการจัดการขยะ ให้เกิดความยั่งยืนโดยใช้ศีลธรรมเป็นตัวเชื่อมที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

ด้านนโยบาย

มุ่งเน้นการยกระดับกลไกความสำเร็จเฉพาะถิ่นไปสู่การเป็น นโยบายสาธารณะระดับชาติ ที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม ด้วยการสื่อสารบนฐานศรัทธาเข้ากับนโยบายสิ่งแวดล้อม เช่น

กรมควบคุมมลพิษร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ (ได้แก่ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด) ควรพัฒนา กรอบนโยบาย ที่อนุญาตและสนับสนุนให้ อปท. ใช้ ศาสนสถาน (มัสยิด โบสถ์ หรือวัด) เป็นศูนย์กลางการสื่อสารสาธารณะ สำหรับวาระด้านสิ่งแวดล้อมและ สุขภาพอย่างเป็นทางการ ข้อเสนอนี้จะทำให้การสื่อสารของรัฐมีความสอดคล้องทางวัฒนธรรม (Cultural Congruence) โดยการนำ คำสอนทางศาสนา (Moral Motivation) เช่น หลักการเรื่องความสะอาด และการ ดูแลสิ่งแวดล้อมมาผนวกเข้ากับเป้าหมายของรัฐบาลในการลดขยะ ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึง พลเมืองและสร้างแรงจูงใจเชิงศีลธรรมที่เหนือกว่าการรณรงค์แบบทั่วไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปมุ่งเน้นการขยายขอบเขตองค์ความรู้ไปสู่การทดสอบความน่าเชื่อถือ เชิงสถิติและการประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย

1. การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวัดอิทธิพลของแรงจูงใจบนฐานศรัทธาสู่จำนวนการขยะที่ลดลง
2. การวิจัยเปรียบเทียบข้ามพื้นที่เพื่อทดสอบการถ่ายโอนต้นแบบ (Transferability Study) ควร ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือผสมผสานวิธี (Mixed Methods) ในลักษณะ การวิจัยเปรียบเทียบ (Comparative Study) โดยนำ "ต้นแบบการจัดการขยะที่ยั่งยืนบนฐานวิถีมุสลิม" ที่ค้นพบในตำบลเยื้องไป ทดลองถ่ายโอนและประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ

Reference

ภาษาไทย

- กนลา กอบวิทยา. (2562). ผลของการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 5(2), 233-248.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2567). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2566. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ณัฐพล โสเถียรตันวิโรจน์. (2557). จริยศาสตร์ของการพัฒนา: บทสำรวจวิวัฒนาการด้วยการพัฒนา. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 5(2), 274-288.
- วิวัฒน์ สังข์แย้ม. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. [การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].
- ระพีพรรณ มุหะหมัด. (2556). อิสลามกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนริมคลองแสนแสบ ชุมชนมัสยิดกมลาอุลอิสลาม. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. <http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2556/b183541.pdf>
- สุรียา นะที, & บรรเทิง พลสวัสดิ์. (2568). รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษาการแพทย์และสุขภาพ*, 10(2), 45-60.

English

- Abdullah, A., Abdul-Rani, S. R., & Sridar, R. (2024). The philosophy of solid waste management from the perspective of Islamic developmental worldview. *Journal of Electrical Systems*, 20(4), 1-14.
- Konglawat, K. (2019). The effect of solid waste management through community participation in Ban Na Subdistrict Municipality, Ban Na Doem District, Surat Thani Province. *Journal of Rajabhat Surat Thani*, 5(2), 233-248. [Translated]
- Nasr, S. H. (1968). *Man and nature: The spiritual crisis of modern man*. George Allen & Unwin. Retrieved From <https://sufipathoflove.com/wp-content/uploads/2019/09/nasr-seyyed-hosseini-man-and-nature-the-spiritual-crisis-of-modern-man-1991-scan-ocr.pdf>
- Nuttapol, S. (2014). The ethics of development: A survey of development debates. *Panyapiwat Journal*, 5(2), 274-288. [Translated]
- Pollution Control Department. (2024). *Thailand pollution report 2016*. Ministry of Natural Resources and Environment. [Translated]

- Rapeepan, M. (2013). *Islam and sustainable development: A case study of Saen Saeb Canal community, Kamalul Islam Mosque community* [Master's thesis, National Institute of Development Administration]. <http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2556/b183541.pdf> [Translated]
- Samori, Z., Rahman, F. A., & Ibrahim, M. F. (2017). Islamic ethics of waste management towards sustainable environmental health. *International Medical Journal Malaysia*, 16 (Special Issue 1), 163–171.
- Suriya, N., & Bantaeng, P. (2025). A model for solid waste management through community participation. *Journal of Environmental Education, Medicine and Health*, 10(2), 45–60. [Translated]
- Wiwat, S. (2021). *Public participation in solid waste management of Nonthaburi Provincial Administrative Organization* [Independent study, Master of Public Administration, Sukhothai Thammathirat Open University]. [Translated]